

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ «ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ» (СТ. 368 КК УКРАЇНИ)

ВСТУП

Актуальність теми: Неправомірна вигода серед службових осіб і не тільки є досить поширеним явищем, яке руйнує систему регулювання відносин у суспільстві, тому злочин «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» є актуальним питанням для дослідження, оскільки можна дослідити причини та проблеми у регулюванні цього злочинного явища та завдяки цьому посприяти змінам підходу до нього.

Метою є дослідження злочин «прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою».

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання:**

1. Дослідити місце злочину, передбаченого ст. 368 КК України – «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»;
2. Дослідити місце злочину «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» серед злочинів у сфері службової діяльності
3. Дослідити об'єктивні ознаки злочину «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»;
4. Дослідити суб'єктивні ознаки злочину «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»;
5. Дослідити кваліфікуючі ознаки злочину «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»;
6. Дослідити судову практику.

Об'єктом дослідження є злочин «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» (ст. 368 КК України).

Предметом дослідження є кримінально-правова характеристика злочину «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» (ст. 368 КК України).

Аналіз стану розробки теми. Дослідженням теми займалися такі науковці, як О.О. Дудоров Ю. В, Гродецький, С. В. Гізимчук, М.І. Мельник, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін, М.І. Хавронюк тощо.

Джерелами дослідження є Кримінальний кодекс України, підручники з кримінального права України, науково-практичні коментарі Кримінального кодексу України, судова практика кримінальних проваджень за ст. 368 КК України.

В процесі написання роботи було використано наступні **методи дослідження**:

- діалектичний, за допомогою якого було здійснено пошук інформації для максимального розкриття теми курсової роботи;
- метод узагальнення, за допомогою якого було написано висновки до розділів та загальний висновок до роботи;
- метод аналізу застосовано при судової практики за скоєння злочину передбачено ст. 368 КК України

Дана робота **складається** зі вступу, двох розділів, що містять підрозділи, які включають в себе чотири підрозділи, висновків та списку використаних джерел.

У Розділі 1 розкрито загальну характеристику злочину «прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» (ст. 368 КК України), у Розділі 2 – судова практика кримінальних проваджень злочину «прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» за українським законодавством

РОЗДІЛ 1.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ «ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ» (ст. 368 КК України)

1.1 Місце злочину, передбаченого ст. 368 КК України, серед злочинів у сфері службової діяльності

Кримінальний кодекс України складається із XX розділів, які поділені на дві частини: загальну та особливу (далі – КК України).

У XVII розділі Особливої частини описані 17 злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Розділом XVII Особливої частини КК України встановлена відповідальність за злочини, родовим об'єктом яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну, тобто таку, зміст і порядок здійснення якої визначені законодавством, діяльність державного апарату, апарату управління органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, інших юридичних осіб як публічного, так й приватного права, а також суспільні відносини, що забезпечують здійснення регламентованої законодавством професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.¹

Діяння, передбачені в розділом XVII Особливої частини КК України, належать до так званих загальних видів службових злочинів та злочинів, пов'язаних з наданням публічних послуг, безпосереднім об'єктом кожного з яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках апарату управління органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, юридичних осіб публічного і приватного права, а також відносини, що забезпечують нормальну професійну

¹ Дудоров О.О., Письменський Є.О. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – К. : Істина, 2010. – 430 с.

діяльність тих осіб, які під час її здійснення наділяються правом надавати публічні послуги.²

Зокрема, у цьому переліку є ст. 368 Кримінального кодексу України - Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою.

Злочин, що передбачений ст. 368 КК України описаний так:

1. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища - карається штрафом від однієї тисячі до тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від двох до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.
2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі, - карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.
3. Діяння, передбачене частиною першою або другою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

² Тютюгін В. І., Гродецький Ю. В., Гізимчук С. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг/за ред. В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна:[Електронний ресурс].- Режим доступу: http://nulau.edu.ua/materials/files/criminal_law_1/0017/01.pdf

4. Діяння, передбачене частинами першою, другою або третьою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, - карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.³

Обов'язковою ознакою складу злочину більшості діянь, передбачених у розділі XVII, є предмет злочину, наприклад, за ст. 366 КК – це офіційний документ, а за статтею 368 - отримання неправомірної вигоди.⁴

При кваліфікації злочину слід зважати на примітки, які зазначені прямо у Кримінальному кодексі України.

Неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі - така, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому розмірі - така, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Положення пункту 5 Перехідних положень Податкового кодексу України встановлює, що якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для цілей їх застосування використовується сума в розмірі 17 гривень, крім норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень, для яких сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року, що дорівнює 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної

³ Кримінальний кодекс України//Відомості Верховної Ради . – 2001. - № 25-26. – Ст.368:[Електронний ресурс] .- Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1654>

⁴ Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – 1040 с.

особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, - для будь-якого платника податку.⁵

Станом на 01 січня 2020 року прожитковий мінімум для працездатної особи становить 2102 гривень, отже, соціальна пільга - 1057 гривень.⁶

Тому, для розрахунку суми при встановленні ознак злочину, передбаченого ст. 368 КК України слід застосовувати 1057 гривню.

Неправомірною вигодою в значному розмірі вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, що у перерахунку становить $1057 \times 100 = 105700$ гривень.

Також, для кваліфікації злочинів, які вчиняються службовими особами слід встановити ознаку об'єктивної сторони, таку як наявність безпосереднього зв'язку між діянням особи та її службовою діяльністю чи діяльністю, пов'язаною з наданням публічних послуг.

Таке діяння завжди обумовлене службовим становищем суб'єкта або його службовими повноваженнями чи повноваженнями з надання публічних послуг та вчинюється всупереч інтересам служби чи юридичної особи приватного права або всупереч тим інтересам, заради задоволення і охорони яких особа наділяється повноваженнями з надання публічних послуг під час здійснення нею певної професійної діяльності.

Крім того, для правильної кваліфікації необхідно встановити не тільки наявність безпосереднього зв'язку між службовою діяльністю винного і вчиненням ним злочином, а й вирішити питання, яка саме службова особа може бути суб'єктом відповідного злочину:

- а) тільки публічного права;
- б) тільки приватного права;
- в) як публічного, так і приватного права.

⁵ Податковий кодекс України//Відомості Верховної Ради . – 2011. - № 13-17. – Ст.169:[Електронний ресурс] .- Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

⁶ Закон України «Про Державний бюджет України»//Відомості Верховної Ради України .- 2020.- №5. – Ст.7: [Електронний ресурс] .- Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-IX>

Тому, примітка ст. 368 КК України допомагає відділити суб'єкта злочину поміж інших видів злочинів – загального або спеціального.

Службовими особами, які займають відповідальне становище є:

- особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування;
- обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій;
- виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації;
- посади яких згідно із статтею 6 Закону України «Про державну службу» належать до категорії «Б»: керівників та заступників керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на територію Автономної Республіки Крим, однієї або кількох областей, міст Києва і Севастополя, одного або кількох районів, районів у містах, міст обласного значення; керівників державної служби у державних органах, юрисдикція яких поширюється на територію Автономної Республіки Крим, однієї або кількох областей, міст Києва і Севастополя, одного або кількох районів, районів у містах, міст обласного значення; керівників та заступників керівників структурних підрозділів державних органів незалежно від рівня юрисдикції таких державних органів;⁷
- судді, прокурори і слідчі;

⁷ Закон України «Про державну службу»//Відомості Верховної Ради України .- 2016.- №4. – Ст.6: [Електронний ресурс] .- Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-IX>

- керівники і заступники керівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць.

Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище є:

- Президент України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, перші заступники та заступники міністрів, члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник та заступники, члени Центральної виборчої комісії, народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Директор Національного антикорупційного бюро України, Генеральний прокурор, його перший заступник та заступники, Голова Конституційного Суду України, його заступники та судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду України, його перший заступник, заступники та судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх заступники та судді вищих спеціалізованих судів, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступники, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступники, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступники, радники та помічники Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;
- особи, посади яких згідно із статтею 6 Закону України «Про державну службу» належать до категорії «А»: керівника Апарату Верховної Ради України та його заступників; керівника апарату (секретаріату) постійно діючого допоміжного органу, утвореного Президентом України; Державного секретаря Кабінету Міністрів України та його заступників,

державних секретарів міністерств; керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами Кабінету Міністрів України, та їх заступників; керівників апаратів Конституційного Суду України, Верховного Суду, вищих спеціалізованих судів та їх заступників, керівників секретаріатів Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та їх заступників, Голови Державної судової адміністрації України та його заступників; керівників державної служби в інших державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, та їх заступників;

- особи, посади яких згідно із статтею 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесені до першої та другої категорій посад в органах місцевого самоврядування: перша категорія - посади Київського міського голови, голів обласних рад та Севастопольського міського голови; друга категорія - посади Сімферопольського міського голови, міських (міст - обласних центрів) голів; заступників голів обласних рад та Севастопольського міського голови, заступника міського голови - секретаря Київської міської ради.⁸ Як бачимо, суб'єкт ст. 368 КК України є спеціальний.

Також, ст. 368 КК України відрізняється серед інших злочинів Розділу XVII з формальним складом, однак наявністю ознаки усіченого складу злочину, оскільки момент його закінчення порівняно з іншими перенесено законом на більш ранню стадію – пропозиція або обіцянка неправомірної вигоди.

У тому числі, злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг характеризуються прямим умислом.

Детальніше об'єктивні та суб'єктивні ознаки розглянемо у наступних підпунктах дослідження.

⁸ Закон України «Про службу у органах місцевого самоврядування»//Відомості Верховної Ради України .- 2001.- №33. – Ст.14: [Електронний ресурс] .- Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#n126>